

Tidningen Samefolket är en månadstidning som kommer ut med nio nummer per år. Det är tidning som har funnits sedan 1905, även om utgivningen de första åren inte var särskilt regelbunden. Idag är vi två som jobbar på tidningen, jag själv och chefredaktören Katarina Hällgren. Vi har omkring 1500 prenumeranter, men det är betydligt fler som läser tidningen - vi räknar med att räckvidden därför är betydligt större.

Ämnet för det här seminariet är samisk samtidsdokumentation, och mer specifikt för vår del: Vilken bild av samisk samtid förmedlas genom media? Det är ett brett ämne, men också bra, eftersom det manar till självrannsakan.

Jag kommer att tala om **traditionella medier**: Tidningar, radio, TV. Att det sker en explosion av samisk samtidsdokumentation genom nya medier är ett område som dels blir alldeles för stort och som jag heller inte alls behärskar eller kan bedöma värdet av.

Vad är samtid? Om vi nöjer oss med att definiera det som den tid vi lever i just nu, så är det ju framför allt dagliga medier som speglar den. Jag kan konstatera att den massmediala samtidsdokumentationen är otroligt värdefull. Den kanske inte alltid har de akademiska dokumentationsprojektens gedigna planering eller kloka eftertanke, men det vi gör skapar, anser jag, verkligen spontana och ganska verklighetstroga mönster av den samiska samtiden. Det är förstås att sticka ut hakan lite, för det finns alltid människor som inte känner igen sig i den verklighet vi beskriver.

Vilka medier har vi då som dokumenterar den samiska samtiden?

Lokala medier: Mitt första jobb fick jag som lokalredaktör på Norrbottens-Kuriren. Jag kan konstatera att hur stor bevakning de samiska frågorna får i de lokala medierna hänger väldigt mycket på reportrarnas personliga intresse. Å andra sidan var det ingen som någonsin ifrågasatte huruvida det jag valde att berätta om var viktigt. Okunskapen om det samiska var många gånger stor, men man litade på mitt omdöme.

Riksmedier: Här tycker jag man har kunnat se en skärpning. Fler samiska frågor har speglats på ett mer vederhäftigt sätt. Men det är ändå för lite, för sporadiskt. Och de är inte snabba. När DN under 2008 skriver på ledarplats att det har kommit ut en ny bok som alla borde läsa, så handlar det om Lars Norbergs Begrav mitt hjärta vid Udtjajaure. Den boken kom ut 2006.

Samiska medier: De är naturligtvis bättre på att bevaka och berätta om samiska frågor - konstigt vore annars. Men SVT/SR:s samiska redaktioner drunknar lätt i övriga bruset och har svårt att konkurrera om utrymme, bra sändningstider etc. Tanken med gränsöverskridande medier är visserligen bra, men är det bara jag som tycker att fokus i Oddasat ligger på den Norska sidan? Och hur är fokus på svenska sidan? Där har vi en starkt nordsamiskt fokus. Det finns alltså många, många människor i ett stor del av det samiska området som aldrig eller sällan känner sig helt berörda av det som de dagliga samiska medierna gör.

I dagarna sker också en sammanslagning mellan SVT:s och SR:s samiska redaktioner. Även om de säger sig vara nöjda med det, så menar jag att det urholkar den lilla journalistiska samiska mångfald som finns.

Vi själva då? Ja, vi har ju samma journalistiska uppdrag som andra, det vill säga att spegla samhället, att verka opinionsbildande, att ge de svagare en röst. Det uppdraget är inte så svårt så länge det handlar om samer, urfolk eller minoritet i förhållande till en given kraftfullare makt: Staten, regeringen, storkapitalet, majoritetssamhället. Men: **Vem är svag i det samiska samhället?** De renskötande samerna brukar framställas som de privilegierade. Men samtidigt är de minst till antal och ser man till sametinget är jakt- och fiskesamerna, som attraherar många i gruppen utanför renskötseln, största parti i tinget. Resultatet blir lite att, hur man än vänder sig, så... Renskötare säger "Ni skriver för lite om renskötsel". Icke renskötare säger: "Ni skriver bara om renskötsel". Och för inte så länge sedan fick vi höra från talarstolen i sametinget att våra samiska medier bara visar samer med röda tofsar på mössan och renar.

För vår del handlar mycket av det vi gör just nu om den här diskussionen. Om vem som är same. Utanförskap är ju ett populärt ord i dagens svenska politiska debatt och jag hävdar att den är minst lika aktuell i den samiska.

Men hur ser det ut då? Om vi tittar på omslagen på Samefolket från det senaste året, så kan vi konstatera att visst fog för självrannsakan finns, men också att det inte är så ensidigt som folk ur de olika grupperna uppfattar det. Det handlar ofta om vad människor vill se och vad de inte vill se.

Om vi då fortsätter på **svårigheterna** att spegla den samiska samtiden:

Frågorna är så stora – resurserna räcker inte till. Vi skulle vilja granska mer, hur staten har agerat och agerar nu, och liknande. Jag är övertygad om att god journalistik kan vara kraftfull, kan göra skillnad, men utan resurser når vi aldrig ända fram.

Vi skulle också gärna granska det interna samiska samhället mer, men här blir det svårare. Jag uppfattar till exempel att det ganska ofta uppstår jävssituationer i det samiska samhället, till exempel vid tjänstetillsättningar. Jag upplever också att detta är ganska accepterat, kanske till exempel på grund av att släktband är så starka och viktiga. Gör vi rätt då, som granskar det här? Här kommer vi in på vad som händer när en västerländsk journalistisk tradition ska appliceras på andra uppfattningar. Men jag återkommer till det.

En annan svårighet kan vara att det finns vissa **tabun**, sånt man ogärna talar om. Till exempel när vi skrev om export v levande renar. Vi fick mycket positiv respons på det, men fjällsamerna sade att det där, det håller bara skogssamerna på med, och skogssamerna sade att det där, det är koncessionssamebyarna som gör sånt.

En annan svårighet är att **nå utanför** den samiska gruppen. Det skulle behövas, men tyvärr tror alltför många att det vi gör handlar om internt samiska frågor som är ointressanta för andra.

Vad är lätt med att spegla den samiska samtiden?

- Det finns mycket att göra. Mycket att berätta. Det är aldrig svårt att fylla tidningen.

Om vi då återgår till det här med den västerländskt förankrade journalistiken i förhållande till urfolk. Kan man tänka sig en annan form av journalistik? En samisk journalistik. Och hur skulle den se ut? Blir det journalistik då, eller blir det något annat? Jag har inget svar på den frågan. Men det jag tror på, är någon form av **samisk journalistisk utbildning** på svensk sida.

För egen del rekryterades jag ju till Samefolket på journalistiska meriter, inte på etniska. Sedan är det klart att jag

också var rätt insatt i de samiska frågorna och hade en viss kulturförståelse, annars hade det inte fungerat. Å andra sidan är det inte helt ovanligt att reportrar på andra samiska medier rekryteras på etniska och kanske framför allt språkliga meriter. Och det blir ju inte heller alltid bra. Men man pratar mycket om dekolonisering idag, om att inte låta andra skriva den samiska agendan. Då behövs självklart också samiska massmedier, där villkoren sätts av samer.

Just det här att komma utifrån är förstås lite speciellt. En av mina första upplevelser som lokalredaktör i Jokkmokk med självvald bevakning av samiska frågor, var när Sirges sameby skulle slakta i Guorpak. Det var långt till Guorpak, det var snö på fjället och här kom jag, helt emot normen: Jag var sörlänning, kvinna, relativt ung, akademiker och till råga på allt vegetarian. Renar levde, renar dog, skallar lades på hög och blod vispades. Det tog minst en kvart innan jag kunde röra mig ur fläcken. Men, då var det okej att jag var lite borta och allmänt okunnig. Då var man liksom inte tvungen att ta mig riktigt på allvar.

Men sedan, när jag började på Samefolket, då var det liksom som att man plötsligt gjorde lite anspråk på att vara en del av... Och detta är inte alltid lätt. Det finns en skepsis som sitter i ryggmärgen hos många samer. En misstänksamhet. Vad vill hon? Vad gör hon på vår tidning? Och jag märker att jag inte riktigt räknas. Vem är du då? Jaha – så du är inte same? Nänä.

Frågan är då: Påverkar detta resultatet? Blir dokumentationen av den samiska samtiden annorlunda i mitt perspektiv? Det gör det förmodligen, men hur är ju lite svårt att säga. Jag kanske ställer andra frågor, det är också svårt att veta själv. Ett exempel kan i alla fall vara, att när jag skriver krönikor i Samefolket, så har det ofta handlat om något

samiskt fenomen. När samer skriver krönikor i samefolket är det inte alls alltid så: Då kan krönikorna handla om vad som helst, för de går ju inte omkring och tänker i termer av samiskhet eftersom det är så självklart för dem.

Det finns förstås också fördelar med att inte tillhöra den samiska gruppen. Jag är inte indragen i några konflikter och gammalt groll.

Hur som helst, så tror jag inte att jag som icke same är farlig för den samiska samtidsdokumentationen. Jag tror inte att jag riskerar att snedvrída någonting som präster eller forna vetenskapsmän har gjort genom historien. Jag menar, jag har ingen särskild makt i de här sammanhangen som samerna själva inte har. Men om *endast* icke-samer jobbade inom massmedier så vore det annorlunda – det vore inte bra. Därför behövs det seriöst samiskt mediefolk, inte bara i de samiska medierna, utan i alla massmedier.